

IGRA USTVARJALNOSTI
teorija in praksa urejanja prostora

CREATIVITY GAME
Theory and Practice of Spatial Planning

ROLE AND IMPORTANCE OF WORKSHOPS IN
THE DEVELOPMENT OF HERITAGE PROTECTION

Živa Deu

www.iu-cg.org

Znanstvena revija, št. 1 / leto 2013
Univerza v Ljubljani
Fakulteta za arhitekturo in
Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
Ljubljana, 2013

Naslov revije:

IGRA USTVARJALNOSTI

teorija in praksa urejanja prostora

Urednici: Alenka Fikfak, Alma Zavodnik Lamovšek

Uvodniki: Matjaž Mikoš, Peter Gabrijelčič,
Andrej Pogačnik, Miha Dešman, Mojca Golobič

Oblikovanje in naslovnica: Gašper Mrak
Lektoriranje: Mojca Vilfan
Prevod: Mojca Vilfan

Založila: Univerza v Ljubljani,
Fakulteta za arhitekturo in
Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo

Spletna stran revije:
<http://www.iu-cg.org/>

Spletna stran številke:
<http://www.iu-cg.org/paper/2013/iu01.html>

ISSN 2350-3637 (spletna revija)

Scientific journal, No. 1/2013
University of Ljubljana
Faculty of Architecture and
Faculty of Civil and Geodetic Engineering
Ljubljana, 2013

Title of the Journal:

THE CREATIVITY GAME

Theory and Practice of Spatial Planning

Editors: Alenka Fikfak, Alma Zavodnik Lamovšek

Editorials: Matjaž Mikoš, Peter Gabrijelčič,
Andrej Pogačnik, Miha Dešman, Mojca Golobič

Design and title page: Gašper Mrak
Slovene text proofread by: Mojca Vilfan
Translation: Mojca Vilfan

Published by: University of Ljubljana,
Faculty of Architecture and
Faculty of Civil and Geodetic Engineering

Journal website:
<http://www.iu-cg.org/>

Link to this issue:
<http://www.iu-cg.org/paper/2013/iu001.html>

ISSN 2350-3637 (Web Journal)

Univerza v Ljubljani Fakulteta
za arhitekturo

Univerza v Ljubljani Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Živa Deu

VLOGA IN POMEN DELAVNIC

V RAZVOJNEM VAROVANJU DEDIŠČINE

ROLE AND IMPORTANCE OF WORKSHOPS IN THE DEVELOPMENT OF HERITAGE PROTECTION

DOI: 10.15292/IU-CG.2013.01.040-045 ■ UDK: 72.719(082) ■ 1.01 Izvirni znanstveni članek / Scientific Article ■ SUBMITTED: February 2013 / REVISED: May 2013 / PUBLISHED: July 2013

IZVLEČEK

V prispevku se natančneje seznanimo z vlogo in pomenom urbanistično-arhitekturnih in arhitekturnih delavnic. Z analizo izbranega vzorca petindvajsetih delavnic, povezanih z razvojnim varstvom dediščine grajenih struktur in celostnim ohranjanjem nepremične kulturne dediščine, je osvetljen pedagoški pomen in raziskan prenos rezultatov delavnic v prasko. Ugotovljeno je, da imajo delavnice, poleg vzgoje arhitektov, tudi širši vzgojni pomen. V delo delavnic je namreč poleg naročnikov vedno vključeno tudi lokalno prebivalstvo, ki se v procesu izvajanja seznanja z malo poznanimi strokovnimi in praktičnimi znanji, brez katerih je utopija pričakovati kakovostno razvojno urejanje dediščinsko vrednih grajenih struktur.

Vendar pa pregled uporabe rezultatov delavnic kaže, da prenos rezultatov ne dosega želenega obsega. Mnogi izdelki so namreč obležali v predalih naročnikov, uporabila jih je le slaba polovica. A med izdelki vseh delavnic, tudi tistih, katerih rezultati niso ali še niso v želeni obliki zaživel v praksi, je bilo tudi gradivo trajnih vrednosti, ki ga pri svojem delu uporabljajo območni Zavodi za varstvo kulturne dediščine. Med na zavode posredovano gradivo, ki v tvornem delu kakovostnega varovanja in razvoja dediščine predstavlja pomemben del, sodijo na delavnicah izdelane večplastne analize vrednih grajenih struktur in arhitekturni posnetki. Zaradi dokazane uporabe pomembnega analitičnega gradiva in še posebej zaradi dokazanega pomena vzgoje, je s stališča razvojnega varstva slovenske kulture izvajanje delavnic v različnih naseljih slovenskega prostora nepogrešljivo.

KLJUČNE BESEDE

delavnica, vzgoja, dediščina, nepremična kulturna dediščina

ABSTRACT

This contribution presents a detailed account of the role and importance of urbanist-architecture and architecture workshops. The analysis of the chosen sample of twenty-five workshops tied to the developmental protection of the heritage of built structures and the preservation of immobile cultural heritage as a whole illuminates the pedagogic importance and examines the transmission of workshop products into practice. It has been established that in addition to raising new architects the workshops possess a wider educational importance. Apart from the client the workshop process includes the local inhabitants who, through the process, familiarize themselves with less well known expert and practical knowledge. Without it any expectation of a quality settlement of vital building heritage would not be merited.

An overview of the results stemming from the workshops demonstrates that practical applications do not achieve desired results. Many products remained locked in the clients' desk drawers with less than half ever put into practice. All the workshops, including the ones not, or not yet realised in their intended form, produced material of lasting value, specifically in the work of the regional Institutes for the Protection of Cultural Heritage. The materials handed over to institutes playing an important role in the productive efforts of the high grade of protection and development of heritage include multi-layered analyses of valuable built structures and architectural recordings. From the point of view of developmental protection of Slovenian cultural heritage and due to the demonstrated use of important analytic material and especially due to their proven educational value the exercise of workshops in various settlements of Slovenian space is indispensable.

KEY-WORDS

workshops, education, heritage, immobile cultural heritage

1. UVOD

V letu 2012 je na Fakulteti za arhitekturo izšla znanstvena monografija z naslovom *Igra ustvarjalnosti*. Knjižno delo z domiselnim naslovom odpira široko razpravo o vlogi in pomenu planerskih, urbanističnih in arhitekturnih delavnic, ki so bile »na željo ter po potrebah številnih občin ter drugih naročnikov« (Gabrijelčič, 2012, str. 6) organizirane na Fakulteti za arhitekturo. »Na delavnicah so poleg stotine študentov sodelovali tudi številni domači in tuji profesorji ter strokovnjaki iz prakse. V razpravo ob izvedbi delavnic so bili vključeni predstavniki lokalnih skupnosti in zainteresirana javnost.« (Gabrijelčič, 2012, str. 6) Iz kazala vsebine in iz pregleda vsebin prispevkov – avtorji so organizirali in vodili več delavnic – je moč razbrati, da so delavnice »najboljša oblika študija arhitekture in urbanizma« (Koželj, 2012, str. 8), najboljša oblika širokega ozaveščanja in pridobivanja novih idej, ki jih je moč v izvorni ali prirejani obliki prenesti v prasko. Poleg tega so v več kot dvajsetletnem obdobju delavnice s svojim odprtim, pogosto interdisciplinarnim in mednarodno povezanim delom vsaj delno nadomestile izostanek formalne stroke, praznino, ki je v reševanju prostorskih, urbanističnih in tudi arhitekturnih navzkrižij, ki so med razvojem in varovanjem stalno prisotna, nastopila z »ukinitivijo javnih urbanističnih zavodov, ki so nekdaj skrbeli za urejanje prostora v javnem interesu.« (Gabrijelčič, 2012, str. 6)

Znanstvena monografija in v revijah s področja urejanja prostora, urbanizma in arhitekture objavljeni prispevki na temo delavnic predstavljajo teoretično izhodišče razpravi, s katero želimo vlogo urbanistično-arhitekturnih in arhitekturnih delavnic pri pedagoškem raziskovalnem in izvedbenem delu podrobneje osvetliti in pri tem izpostaviti celostno varovanje nepremične kulturne dediščine kot pomembne prostorske in kulturne sestavine. Z drugimi besedami povedano je osnovno vprašanje, na katerega želimo odgovoriti, kako izvedene urbanistično-arhitekturne in arhitekturne delavnice – pojem razumemo kot skupinsko, tudi interdisciplinarno in mednarodno reševanje zastavljenega vprašanja – vplivajo na vzgojo urbanistov in arhitektov ter ali se izdelki oziroma rešitve s strani naročnika zastavljene naloge, kot končen produkt delavniškega dela, uporabijo v praksi – pri urejanju prostora, natančneje, pri urejanju grajenih struktur in celovitem varovanju nepremične kulturne dediščine. Na osnovi spoznanj, povezanih z v desetletnem obdobju pedagoškega dela na Fakulteti za arhitekturo izpeljanih delavnic, tudi interdisciplinarnih in mednarodnih (vendar le urbanistično-arhitekturnih in arhitekturnih, zato so iz razprave planerske in urbanistične izvzete), in na osnovi opazovanj njihove odmevnosti pri izvedenih posegih v grajena okolja postavljamo naslednji izhodiščni trditvi (hipotezi): (1) pomen delavnic je predvsem vzgojni in (2) potencial izdelkov je nezadostno oziroma premalo izkoriščen (prenos rešitev v prasko).

1. 2 Grajene strukture in celostno ohranjanje nepremične kulturne dediščine

Zaradi večje skladnosti teksta in razumljivosti vsebine bo za pojme, povezane z urbanistično in arhitekturno znanostjo, kot so naselje, mesto, kraj, soseska idr., pogosto uporabljena besedna zloženka grajene strukture – predvsem tam, kjer zaradi usmerjenosti raziskave natančna opredelitev vrste in tipa grajene strukture ni potrebna.

»Sklop ukrepov, s katerimi se zagotavljajo nadaljnji obstoj in obogatitev dediščine, njeno vzdrževanje, obnova, prenova, uporaba in oživljanje« je definicija za celostno ohranjanje. Zapisana je v tretjem členu Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/2008 z dne 15. 2. 2008).

2. METODE

Za potrditev predpostavljenih odgovorov na zastavljeno raziskovalno vprašanje je bilo sočasno uporabljenih več metod s težiščem na deskriptivnem raziskovalnem pristopu. Osnovni vir raziskovalnega dela so bile izvedene urbanistično-arhitekturne in arhitekturne delavnice, ki so bile pod osebnim vodstvom in mentorstvom avtorice prispevka izpeljane v dvanajstletnem obdobju pedagoškega dela na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani. Poleg vseh gradiv, ki sestavljajo organizacijo (projektne naloge), izvedbo (rešitve) in javno predstavitev (razstava, brošura) zaključnih rešitev in literature, ki se nanaša na obravnavano temo, so bila med vire proučevanja vključena tudi opazovanja in razgovori s študenti in naročniki, vse z uporabo deskriptivne in komparativne metode.

Petindvajset delavnic, tudi interdisciplinarnih in mednarodnih, izpeljanih v različnih časovnih obdobjih, je zagotovo dovolj obsežen vzorec proučevanja, usmerjenega v utrditev pomena vloge delavnic v procesu učenja in raziskovanja, kot tudi razkritja resnične uporabe rezultatov pri urejanju slovenskega grajenega prostora, v katerega je kot posebna vrednost vključeno tudi varovanje podedovanih grajenih struktur, še posebej zavarovane visoko vredne nepremične kulturne dediščine.

3. AKTIVNOSTI V DELOVNEM PROCESU

Kot je razvidno iz naslovov izvedenih urbanistično-arhitekturnih in arhitekturnih delavnic (Tabela 1), so bile vsebine nalog povezane z obstoječimi, različno starimi in različno vrednimi grajenimi strukturami. Zato so bili izhodišče delu normativni dokumenti, v katerih so podane usmeritve raziskovanja, varovanja in mogočega razvoja urbane in arhitekturne dediščine. Izpostavljamo Strategijo prostorskega razvoja Slovenije in, v primerih obravnave posebej vrednih dosežkov ustvarjalnosti na področju urbanizma in arhitekture, Zakon o varstvu kulturne dediščine. Osvežimo si spomin; v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije je v poglavju, ki govori o razvoju mest in drugih naselij, tudi razdelek o arhitekturni prepoznavnosti mest in drugih naselij, v katerem je zapisano: »Pri načrtovanju in urejanju mest in drugih naselij se stremi k urejanju prostorsko uravnoteženemu in oblikovno skladnemu razvoju posameznega naselja tako, da se zagotavlja arhitekturno prepoznavnost na ravni celotnega naselja in na ravni posamezne funkcionalne enote ali dela naselja. ... Ohranjanje arhitekturne prepoznavnosti se izvaja z načrtnim urejanjem in prenovo naselij. Arhitekturna prepoznavnost se odraža v regionalnih urbanističnih in arhitektonskih značilnostih posameznih območij. Pri prenovi, načrtovanju, oblikovanju in urejanju naselij se upošteva ohranjeno in prepoznavno kulturo stavbarstva preteklih obdobj in pri tem uravnovesi sodobna tehnološka in oblikovna izhodišča z obstoječimi vrednotami.« (Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, 2004, str. 37-38) Nova arhitekturna prepoznavnost, ki je vezana na nove dele naselij, se mora razviti v sožitju z obstoječimi kakovostmi

Slika 1: Utrinki s predstavitev (Jerič Tjaša, stud. arh.)

prostora, med katere sodi tudi identitetna podedovana arhitektura z vsemi svojimi značilnostmi.

Aktivnosti v okviru delavnice so se neodvisno od obsega in razlik v zahtevah posameznih naročnikov vedno začele s podrobnimi in različno poglobljenimi analizami obstoječih grajenih struktur, večplastnim vrednotenjem in izdelavo potrebnih posnetkov posameznih stavb. V naslednjem koraku so bile na osnovi pridobljenih vedenj o splošnih in posebnih značilnostih in vrednostih grajenih struktur oblikovane vizije razvoja – celoviti in podrobni predlogi preoblikovanj v sožitju obstoječega in novega s ciljem ohranitve arhitekturne prepoznavnosti kot posebne kulturne sestavine.

V delo delavnic, bile so medijsko podprte, so bili vključeni kraji in lastniki obravnavanih arhitektur. Njihovi predstavniki so z organizatorji delavnic, mentorji in študenti, še posebej v času dela na terenu, aktivno sodelovali na organiziranih "okroglih mizah" in predavanjih vabljениh strokovnjakov. Vse delavnice so bile zaključene z javnimi predstavitvami in razstavo. Rezultati dela več kot polovice delavnic so sklenjeni s knjižnimi deli – brošurami, dve celo z monografijama z naslovoma Cavallino – Treporti. Progetti per un'idea di parco (Grandinetti, 2006) in Identiteta hiš na Koroškem (Deu, 2009).

4. VZGOJA ARHITEKTOV

V znanstvenih in strokovnih revijah s področij urbanizma in arhitekture so redki sestavki, ki govorijo o vzgoji. Med njimi je v kontekstu razprave o vzgojnem pomenu delavnic zanimiv prispevek, ki je bil leta 1951 objavljen v Arhitektu, slovenski reviji za arhitekturo, urbanizem in uporabno umetnost. V prispevku z naslovom Študijske prakse na fakultetah za arhitekturo avtor Edvard Ravnikar, tedaj vodilni pedagog na Oddelku za arhitekturo Fakultete za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, razmišlja o velikem pomenu prenosa teorije v prakso. Pri tem opozarja na jalovost tedaj edine in še danes utrjene obvezne študentske prakse, ki je bila v sklop študija arhitekture uvedena po drugi svetovni vojni. »Počitniška praksa študentov

Slika 2: Posnetek obstoječega stanja domačije v Grgarskih Ravnah. Delavnica: Celovita prenova naselja Grgarske Ravne, 2013. (Glavnik, Tamara, Kalšek Jan; oba stud. arh.)

arhitekture se v vsej državi opravlja popolnoma mehanično in v mnogih primerih brez pravega smisla. Študent izkoristi svoj dolžni mesec v najboljšem primeru za to, da na kateri koli zgradbi sledi eni ali drugi fazi gradnje, kakor pač nanese. V večini primerov je na gradbišču nepričakovan gost, ki ga je treba zaposeliti z nekim pomožnim delom, s kopiranjem načrtov in grafikonov, ali pa je celo prepuščen samemu sebi, da se sprehaja po gradbišču in si ogleduje.« (Ravnikar, 1951, str. 48) V zaključku profesor predstavi tudi svojo vizijo močnejšega povezovanja fakultete z zunanjimi ustanovami, predvsem raziskovalnimi inštituti, ki bi študentu omogočili študij končati s čim več samostojno izvedenimi praktičnimi deli. Delavnice, ki so postale sestavni del učenja arhitekture po letu 1991, do te letnice so bile redke in izjemne, so zagotovo del profesorjevih uresničenih razmišljanj o izboljšanju vzgoje arhitektov na Fakulteti za arhitekturo.

Slika 3: Arhitekturno vrednotenje grajene strukture. Delavnica: Celovita prenova naselja Grgarske Ravne, 2013. (Kren Špela, stud. arh.)

Študentje, preko tristo jih je bilo vključenih v prispevku analiziranih urbanistično-arhitekturnih in arhitekturnih delavnic, so na vprašanje o njihovi vlogi in pomenu v procesu lastnega izobraževanja izpostavili privlačnost reševanja resničnih, »živih« nalog. Na vprašanje zakaj, smo dobili naslednjo razlago: delo, pri katerem naročnik pričakuje kakovostno rešitev zastavljene problema, je povezano z večjo odgovornostjo, kar pomeni več raziskovanja in študija in posredno krepitev teoretičnega in praktičnega znanja. Kot pomemben prispevek k lastnemu izobraževanju so pri delu na delavnici izpostavili učenje skupinskega in interdisciplinarnega dela, učenje komuniciranja in javnega nastopanja. Sledi navezava bolj osebnih medsebojnih stikov, tudi stikov s študenti drugih šol in širjenje obzorja s spoznavanjem novega grajenega prostora. Večina študentov je bila na terenu – v naselju ali delu naselja, ki je bil predmet urbanistične ali arhitekturne obravnave – prvič. Nazadnje so kot na posebno vrednost dela na delavnici opozorili tudi na več časa, ki so ga različni mentorji, predavatelji in drugi strokovni udeleženci, na primer odgovorni konservatorji iz območnih Zavodov za varstvo kulturne dediščine, namenili posameznikom pri udeležanju njihovih zamisli.

5. UPORABA IZDELKOV – PRENOS V PRAKSO

Rezultati dela, predstavljeni na zaključnih predstavitev naročnikom, prebivalcem naselja oziroma lastnikom posameznih grajenih struktur in drugim povabljenim, so kot seštevek analiz, študij in pogosto variantnih rešitev sledili oblikovani projektni nalogi. Projektne naloge, ki so bile vodilo izvedenim urbanistično-arhitekturnim in arhitekturnim nalogam, lahko na osnovi predpostavljene uporabnosti rezultatov razdelimo v dve skupini. V prvo skupino sodijo naloge, ki so bile oblikovane s ciljem pridobitve ozko usmerjenih rešitev, tudi rešitev za izvedbo (arhitekturna ureditev trgov, oblikovanje ulične opreme, arhitekturno oblikovanje lesenih hiš, prenova določenih objektov nepremične kulturne dediščine in tako dalje), drugo pa sestavljajo projektne naloge, usmerjene v poglobljene analize in obliko-

vanje vizionarskih rešitev, potrebnih za oblikovanje strokovnih podlag in naprej za izdelavo različnih prostorskih in urbanističnih dokumentov, danes imenovanih občinski prostorski načrti, občinski podrobni prostorski načrte, konservatorski načrti in konservatorski načrti prenove. Na osnovi telefonske ankete z enim samim vprašanjem, povezanim z uporabo izdelkov in pregledom po izpeljanih delavnicah nastalih dokumentov, povezanih z večplastnim urejanjem grajenih struktur, je bilo ugotovljeno, da so miselni dosežki delavnic večinoma postali neuporabljeno arhivsko gradivo. Vzorčen primer so izpeljane arhitekturne delavnice v Kozjanskem regijskem parku v letih 2001, 2002 in 2003. V sveže zaključenem projektu Sodobna arhitekturna tipologija na Kozjanskem (Furman Oman, 2013) zaključki preteklih delavnic, kjer so sodelovali tudi tuji strokovnjaki in na katerih so bile izdelane podrobne študije, posnetki in vrednostne analize obstoječih grajenih struktur, niso vključeni niti v našeto izhodiščno literaturo in vire. Prav tako je v arhivskem depozitu ostalo v okviru delavnice izpeljano obsežno delo z naslovom Ulična oprema starih mestnih in trških jeder Gorenjske, rešitve ureditve trgov Kozje, Pilštanj in tako dalje. Predstavljeno statistično, suhoparno ampak nazorno: od petindvajsetih izvedenih delavnic je rezultate koristno uporabilo – kot strokovno podlago za izdelavo potrebnih planskih in izvedbenih dokumentov – le dvanajst naročnikov, kar zneso 48 %.

6. SKLEPNE UGOTOVITVE

Na podlagi predstavljenih rezultatov raziskave ugotavljamo, da sta izhodiščni predpostavljene trditvi pravilni. Pomen delavnic je predvsem vzgojni, potencial izdelkov pa je nezadostno oziroma premalo izkoriščen.

Z raziskavo potrjeni ugotovitvi pa dopolnjujeta še dodatni spoznanji. Vzgojni pomen delavnic je razširjen. Izobraževanje je namreč razširjeno; poleg sodelujočih študentov, ki se učijo raziskovanja in prenašanja teorije v prakso, osvojijo splošna znanja o prostoru, načrtovanju, urbanizmu in arhitekturi tudi v proces dela delavnice vključeni prebivalci in izvajalci.

Ker postajajo grajene strukture v Sloveniji iz dneva v dan bolj kaotične in ker smo nepremično kulturno dediščino iz najbolj znanih in morda tudi najbolj merodajnih velikih stvaritev že zdavnaj razširili na splošne dosežke arhitekture kot velikega in pomembnega dela narodove kulture, je splošno izobraževanje s ciljem razvojnega varovanja te kulture izjemno pomembno. V splošnih usmeritvah, v različnih mednarodnih in domačih dokumentih, ki so bili oblikovani in sprejeti s ciljem varovanja dediščine, še posebej pa nepremične kulturne dediščine, je splošno izobraževanje še posebej izpostavljeno. Vedno znova navajam spoznanje nemškega krajinskega arhitekta Dr. Carl Steinitza, ki je ob večkratnih obiskih Slovenije v intervjuju za enega izmed naših medijev povedal takole: »Sloveniji grozi nevarnost izgube krajinske, kulturne in jezikovne identitete, toda vedite, da je večina teh izgub prostovoljna. Ljudje, ki se učijo angleščino ali zidajo garaže za svoje avtomobile, tega ne počno na ukaz. Kulturna homogenizacija se ne uvaja na avtoritativen način in bolj kot z regulatornimi mehanizmi se ji lahko zoperstavite z izobraževanjem. Če bodo ljudje spoznali vrednosti in vrednote bodo pričeli ceniti lokalno dediščino in potem jo bodo zlahka varovali. Če pa je ne bo cenili, ni načina, da bi jo obvarovali.« (Steinitz, 2002, str. 18)

Na osnovi opažanj, ugotovitev ni preverjena, lahko zapišemo, da so prav delavnice, s katerimi različni naročniki v različni delih Slovenije zaupajo proučevanje in reševanje urbanističnih in arhitekturnih problemov Fakulteti za arhitekturo v Ljubljani, njenim študentom in mentorjem in seveda še ostalim strokovnim udeležencem (Slika 1), trenutno edino strokovno poglajeno, konkretno in neposredno izobraževanje ljudi, prebivalcev naselij in uporabnikov posameznih arhitektur.

Pomen urbanistično-arhitekturnih in arhitekturnih delavnic pa konec koncev dopolnjuje tudi sicer v sklopu oblikovanja vizionarskih rešitev bodočega urbanističnega razvoja in arhitekturnega oblikovanja pogosto zapostavljeno, za celostno varovanje nepremične kulturne dediščine in udeležanje usmeritev, povezanih z ohranjanjem arhitekturne prepoznavnosti pa pomembno zbiranje podatkov oziroma analiziranje (Slika 2) in zajemanje stare arhitekture z izrisanimi posnetki obstoječega stanja, razvoja in poškodb.

V skoraj vseh obravnavanih urbanistično-arhitekturnih in arhitekturnih delavnicah so bili v delo vključeni tudi arhitekturni posnetki (Slika 3) – kot osnova projektu prilagoditve stare arhitekture sodobnim uporabnim zahtevam. V primeru rušitve pa arhitekturni posnetek ostane kot pisni dokument arhitekturne zgodovine. Analizirani in izrisani posnetki so uporabni tudi kot raziskovalna materija; za določanje tipologije in arhitekturne identitete. Večina analitičnega gradiva in posnetkov je bila poslana na območne Zavode za varstvo kulturne dediščine.

Zaradi dokazane uporabe pomembnega analitičnega gradiva in še posebej zaradi dokazanega pomena vzgoje, je s stališča razvojnega varstva slovenske kulture izvajanje delavnic v različnih naseljih slovenskega prostora nepogrešljivo.

LITERATURA IN VIRI

- Deu, Ž. (2009). Identiteta hiša na Koroškem. Slovenj Gradec: LAS MDD.
- Furman Oman, G. et al. (2013). Sodobna arhitekturna tipologija na Kozjanskem. Podsreda: Javni zavod Kozjanski park.
- Gabrijelčič, P. et al. (2012). Igra ustvarjalnosti. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo.
- Grandinetti, P. et al. (2006). Cavallino – treporti. Progetti per un'idea di parco. Padova: Il Poligrafo.
- Ravnkar, E. (1951). Vzgoja arhitektov. Arhitekt. Revija za arhitekturo, urbanizem in uporabno umetnost, 1 (1), 48.
- Steinitz, C. (2002, 23. November). Postali boste predmestje na pol poti med Atenami in Berlinom. Delo, str. 18.
- Več avtorjev (2004). Strategija prostorskega razvoja. Ljubljana: Republika Slovenija, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana.

Tabela 1: Seznam izbranih delavnic /raziskovalni vzorec/

	IME	IZVAJALEC	NAROČNIK	LETO	ŠT. ŠTUD.
1	Urbanistično-arhitekturna delavnica: Jezersko	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Občina Jezersko, Ministrstvo za okolje in prostor	2000	18
2	Urbanistično-arhitekturna delavnica Kapele	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Društvo za razvoj podeželja	2001	13
3	Arhitekturna delavnica: Evidentiranje in dokumentiranje podeželske stavbne dediščine na območju Kozjanskega regijskega parka	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, in Visoka tehniška šola – Regensburga.	Kozjanski park, Bavarsko- slovensko društvo, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije	2001	34
4	Arhitekturna delavnica: Evidentiranje in dokumentiranje podeželske stavbne dediščine na območju Kozjanskega regijskega parka.	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, Visoka tehniška šola, Regensburg, in Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana	Kozjanski park, Bavarsko- slovensko društvo, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije	2002	18
5	Mednarodna urbanistično-arhitekturna delavnica: Celovita prenova naselja Trebeže	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, Visoka tehniška šola, Regensburg, in Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana	Kozjanski park, Bavarsko- slovensko društvo, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije	2003	24
6	Urbanistično-arhitekturna delavnica: Ulična oprema starih mestnih in trških jeder Gorenjske *	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Regionalna razvojna agencija Gorenjske, BSC Poslovno podporni center d. o. o., Kranj	2004	16
7	Mednarodna urbanistično-arhitekturna delavnica: Ureditev kapucinskega predmestja, Škofja Loka *	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, in Fakulteta za arhitekturo, Benetke / Faculta di Architettura dell'Universita I.U.V.A., Benetke	Občina Škofja Loka, Ministrstvo za okolje in prostor	2003	21
8	Mednarodna arhitekturna delavnica: Lesena RIKO hiša	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, in Fakulteta za arhitekturo, Benetke / Faculta di Architettura dell'Universita I.U.V.A., Benetke	Riko HIŠE, d. o. o., Ribnica	2004	24

	IME	IZVAJALEC	NAROČNIK	LETO	ŠT. ŠTUD.
9	Urbanistično-arhitekturna delavnica Celovita prenova naselij Dubrovnik, Strehovci in Žitkovci.	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Občina Dubrovnik, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana	2004	24
10	Urbanistično-arhitekturna delavnica Območje Bombažne predilnice Tržič (BPT)	Fakulteta za arhitekturo Ljubljana	Občina Tržič	2005	20
11	Arhitekturno urbanistična delavnica: Ureditev trgov v naselju Kozje in naselju Pištanj	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Občina Kozje	2005	13
12	Mednarodna arhitekturna delavnica: Lio Piccolo. Kultura in okolje med laguno in morjem v Benetkah **	Fakulteta za arhitekturo v Benetkah / Faculta di Architettura dell'Universita I.U.V.A., Benetke, in Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Interreg IIIA, Italija – Slovenija 2000–2006: Agencija za upravo državne posesti, občine Piran, Koper, Caorle, Pokrajina Benetke, Uprava BAASAE Benetk in Lagune.	2006, 2007	100
13	Arhitekturna delavnica Ureditev Modrijanove domačije pri Postojnski jami *	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, in Studio Stratrum, Ljubljana	Turizem Kras, destinacijski management, d. d., Postojna	2007	10
14	Arhitekturna delavnica Prenova objektov v naseljih Vitovlje – Osek – Šmihel *	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Mestna občina nova Gorica, Program CRPOV; Krajevna skupnost Osek – Vitovlje; Turistična zveza Nova Gorica	2007	16
15	Urbanistično-arhitekturna delavnica Solčava	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Občina Solčava	2008	8
15	Arhitekturna delavnica: Sodobna notranjska arhitektura v Logatcu in okolici	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Krajevna skupnost Logatec	2008	12
16	Mednarodna arhitekturna delavnica Identiteta hiš na Koroškem **	Fakulteta za arhitekturo, Faculta di Architettura dell'Universita I.U.V.A., Benetke; ZVKDS, restavratorski center, Ljubljana, Slovenija	LAS MDD, z.b.o., Slovenj Gradec; LEADER – (LIN 2008)	2009	17
17	Urbanistično-arhitekturna delavnica Rečica ob Savinji – prostorski razvoj starega jedra	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Občina Rečica ob Savinji	2010	12
18	Urbanistično-arhitekturna delavnica Celovita prenova naselja Pedrovo *	Fakulteta za arhitekturo, oddelek za urejanje prostora, Nova Gorica	Občina Nova Gorica	2011	12
19	Urbanistično-arhitekturna delavnica Kulturna dediščina in sodoben razvoj naselja Senožeče *	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Krajevna skupnost Senožeče	2011	16
20	Urbanistično-arhitekturna delavnica Lemberg 2011	Fakulteta za arhitekturo, ZVKDS, Restavratorski center, Ljubljana	Občina Šmarje pri Jelšah	2011	17
21	Arhitekturna delavnica Ureditev osrednjega trga v Šepuljah	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Lokalna skupnost Senožeče	2012	7
22	Urbanistično-arhitekturna delavnica: Grgarske Ravne ***	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Mestna občina Nova Gorica	2013	
23	Mednarodna urbanistično-arhitekturna delavnica Kostanjevica na Krki 2013 ***	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofska fakulteta, Ljubljana, in Oddelek za arhitekturo Univerze v Bolonji / Dipartimento di Architettura, Universita di Bologna	Občina Kostanjevica	2013	15
24	Mednarodna urbanistično-arhitekturna delavnica »Vlaški hramci« ***	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana, Tehnično vseučilišče v Zagrebu; TVZ – graditeljski odjel	Občina Brežice, Občina Krško	2013	21
25	Arhitekturna delavnica Planine v gorenjskem delu TNP – tipologija	Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana	Javni zavod Triglavski narodni park	2013	16

* Izdelek objavljen v brošuri ** Izdelek z razpravami in dodanimi prispevki je objavljen v monografiji *** Gradivo v tisku